



Understanding the New Proxy Wars

Battlegrounds and Strategies Reshaping the Greater Middle East

Door Peter Bergen e.a.

Londen (Hurst) 2022

432 blz.

ISBN 9781787387157

€ 40,-

Tijdens de Koude Oorlog waren proxy-oorlogen een manier waarmee grootmachten elkaar konden bestrijden zonder elkaar direct en openlijk te confronteren. Kernvoorbeelden zijn de Vietnam-oorlog, de Sovjetinvasie van Afghanistan en conflicten in Centraal-Amerika. Bij deze vorm van ‘indirecte’ oorlogvoering worden lokale actoren gesponsord en (militair) ondersteund door externe staten die, door middel van het operationeel en tactisch succes van de proxy, de eigen strategische invloed proberen te behouden of te vergroten. In de conflicten die zijn ontstaan na de Arabische Lente van 2011 spelen proxy-oorlogen weer een prominente rol. Op de slagvelden van de (burger)oorlogen van Syrië, Jemen, Irak en Libië is een breed scala aan proxy-actoren actief die op zichzelf weer worden gesteund door uiteenlopende regionale en internationale partijen.

De redacteuren van *Understanding the New Proxy Wars* betogen dat deze conflicten – hoewel de strategie, aard en realiteit van contemporaine proxy-oorlogen anders zijn – nog veelal worden benaderd vanuit traditionele, bipolaire Koude Oorlog-modellen. Dit beeld vinden

zij niet langer van toepassing in de huidige sterk geglobaliseerde en multipolaire wereldorde. De 21e eeuw kent immers een complex netwerk van partnerschappen tussen staten, bedrijven, huurlingen, politieke milities en religieuze groeperingen, wat de manier waarop (proxy-)oorlogen worden gevoerd fundamenteel heeft veranderd. De huidige beleidsopvattingen over proxy-oorlogen houden echter geen rekening met deze paradigmaverschuiving, zeggen de redacteuren. Daarom hebben zij een tiental artikelen geschreven en samengesteld, waarin zij de trends en ontwikkelingen in hedendaagse proxy-oorlogen willen identificeren en verklaren.

Mozaïek van fracties

Het boek bestaat uit drie delen. Deel een is een theoretisch overzicht dat meerdere academische verklaringen van de proxy-oorlog belicht. Het gebrek aan een duidelijke definitie van het concept binnen internationale beleidskringen wordt sterk benadrukt. Daarnaast presenteren de samenstellers een raamwerk voor het duiden van de verschillende aspecten van proxy-oorlogvoering, zoals de beweegredenen en mate van (in)directe ondersteuning en

betrokkenheid. Partijen kiezen voor proxy-oorlogvoering omdat de materiële en politieke kosten aanzienlijk lager zijn en zij daarom langer hun betrokkenheid kunnen volhouden. Zo koos de VS na de Arabische Lente voor een strategie van proxy-oorlogvoering omdat beleidsmakers na de lange en kostbare oorlogen in Afghanistan en Irak terughoudend waren om direct militair in te grijpen.

Tevens komt in deel een de evolutie van proxy-oorlogen aan bod. ‘Nieuwe’ proxy-oorlogen zijn niet langer uitsluitend geopolitieke instrumenten van grote mondiale machtsblokken. De recente conflicten in het Midden-Oosten laten zien dat ook kleinere, regionale spelers zoals Iran, Turkije en Saudi-Arabië, proxy’s gebruiken. Ook is de aard van proxygroepen verschoven van intrastatelijke politieke partijen naar transnationale religieuze groeperingen zoals al-Qaida en IS en daarom vinden proxy-oorlogen steeds vaker plaats buiten de grenzen van een enkel land. Centraal staat het principe dat proxy’s geen passieve spelers meer zijn die worden beïnvloed en aangestuurd door een sponsor; in de ‘nieuwe’ proxyoorlogen zijn proxy’s juist actieve actoren die sponsoren bewust weten te gebruiken – en te misbruiken – terwijl dit in de Koude Oorlog-optiek andersom was. Mede daarom pleiten de auteurs voor een ‘bottom-up’-methodiek om proxy-conflicten beter te begrijpen.

Hoofdstuk 2 dient als illustratief voorbeeld voor de analytische tekortkomingen die in hoofdstuk 1 aan bod komen. Een casus over de oorlog in Syrië toont aan dat, in tegenstelling tot proxy-conflicten tijdens de Koude Oorlog, de moderne slagvelden worden bemand door een

mozaïek van fracties en een wirwar aan bondgenootschappen, alle met een eigen agenda en tegenstrijdige belangen.¹

Menselijke tragedie als geopolitiek spel

Deel twee vormt de kern van het boek. In vijf hoofdstukken onderzoeken auteurs de invloed van lokale dynamiek op het verloop van de proxy-oorlogen in Syrië, Libië en Jemen. Veel van de essays in dit deel volgen de bottom-up-methodiek en de veelvuldigheid aan partijen en onverenigbare gemeenschappelijke doelen tussen proxy's en sponsors komt als thema steeds terug. Zo legt Frederic Wehrey in *This war is out of our hands* de onderlinge spanning binnen de anti-Gaddaficoalitie in Libië bloot. Na Gaddafi's val blijken de belangen van rivaliserende Libische proxy's onverenigbaar en in het machtsvacuüm dat ontstaat proberen diverse partijen, van NAVO-landen tot regionale spelers zoals Qatar en de Verenigde Arabische Emiraten, de eigen geopolitieke agenda te promoten.

Hoofdstuk 7, *The view from the city of Taiz*, sluit goed aan op de methodologische paradigmaverschuiving waar de redacteurs voor pleiten. Het hoofdstuk beargumenteert dat, hoewel de strijd in Jemen geframed wordt als een proxy-oorlog, lokale factoren de boventoon voeren. Het internationaliseren van een lokaal conflict maakt de oorlog complexer, maar verandert wezenlijk niets aan de originele doelen van binnenlandse strijders. De kern van de bundel vormt wel de zin 'above all, young men continued to find themselves in the line of fire, fighting to defend their city even as wider, more complicated agendas interfered' (blz. 230). Kenmerkend in dit deel van het boek is de aandacht

voor de impact van proxy-oorlogen op lokale gemeenschappen. De auteurs benadrukken het menselijk lijden en dit draagt bij aan het besef dat proxy-oorlogen niet alleen geopolitieke 'spelletjes' zijn, maar ook menselijke tragedies met verwoestende gevolgen.

Strategie van delegeren

Het derde deel behandelt verschillende strategieën van proxy-oorlogvoering. Zo wordt in hoofdstuk 9 het gebruik van proxy's door Iran uiteengezet. Saillant detail hierbij is dat Teheran sjiiitische proxy's primair inzet om geopolitieke en militaire redenen in plaats van ideologische of religieuze overtuigingen (blz. 273). Proxy-troepen vormen voor Iran een proactieve *forward defence*, een doctrine waarmee Teheran de tekortkomingen van de eigen militaire slagkracht goed wil maken. Hoofdstuk 8, *Decoding the Wagner Group* van Candace Rondeaux, biedt een interessante inkijk in de juridische paradox van Private Military Security Companies (PMSC's) in Rusland. Officieel zijn private gewapende groepen verboden in Rusland, maar ze worden wel gedoogd. De quasi-juridische status van PMSC's geeft Russische veiligheidsdiensten de mogelijkheid om Russische troepen als proxy in te zetten buiten de officiële institutionele kanalen om, terwijl het

Kremlin juridische druk uit kan oefenen op oligarchen zoals de vorig jaar augustus om het leven gekomen Wagner-leider Jevgeni Prigozjin (blz. 244).

De redacteurs hebben met hun bundel een omvangrijk overzicht willen maken van de hedendaagse proxy-oorlogen in het Midden-Oosten. Teleurstellend is echter het gebrek aan samenhang en het onbenutte potentieel van het academisch raamwerk. Zo sluiten de hoofdstukken veelal niet goed op elkaar aan, waardoor de leeservaring fragmentarisch en soms wat verwarrend kan zijn. Bovendien besteedt het boek te weinig aandacht aan de trends en ontwikkelingen van proxy-oorlogen die de samenstellers aan het begin van het boek juist signaleren. Een gemiste kans, aangezien de bundel de lezer diepgaande inzichten had kunnen bieden in de complexe wereld van proxy-oorlogen. Een vergelijkende studie tussen de verschillende proxy-conflicten aan de hand van het kader was misschien beter geweest. Toch zijn sommige hoofdstukken zeker van meerwaarde voor lezers die al geïnteresseerd waren in bepaalde conflicten of in afzonderlijke aspecten van een specifieke proxy-oorlog. ■

Luuk van den Boomen MA

1 Om de complexiteit van het conflict in Syrië enigszins te duiden: de Syrische regering onder Bashar al-Assad vecht een burgeroorlog uit tegen het Vrije Syrische Leger en andere gewapende oppositiegroepen. De Syrische regering wordt gesteund door Iran, samen met sjiiitische milities zoals Hezbollah. Het Vrije Syrische Leger, het Syrische regime en Iraanse/sjiiitische milities vechten bovendien tegen de soennitische terreurorganisatie IS en andere islamitische terreurgroepen. Saudi-Arabië steunt uit soennitische overtuigingen IS. Amerika steunt Saudi-Arabië in hun regionale machtsstrijd tegen het sjiiitische Iran, maar vecht daarnaast in een coalitie actief tegen IS. Rusland steunt Assad in zijn strijd tegen IS, maar bestrijdt voornamelijk juist andere Syrische oppositiegroepen. Koerdische milities vechten samen met het Vrije Syrische Leger tegen het Syrische regime én tegen IS. Turkije vecht direct en indirect tegen Koerdische milities in het noorden van Syrië en Irak. Daarnaast steunen zowel Amerika als Iran de Iraakse regering in haar strijd tegen IS.